

GÁBOR Dénes

Röviddel a Nobel-díj átvétele előtt folytatott beszélgetés során Gábor Dénes professzor azt mondotta nekem, hogy mintegy két hétig Svédországban szándékozik maradni,

Halász Péter

a helyszínen szeretné tanulmányozni a svéd társadalmat, annak különböző rétegeit és életkörülményeit. — Ugy tűnik — mondotta Gábor —, hogy a svédek elérték a jóléti állam legmagasabb fokát és hírük mégis az, hogy boldogtalanok, valami kollektív spleen rágta magát a lelkükbe. A svéd öngyilkossági statisztika igen magas. Szeretnék, amennyire időm engedi, a végére járni annak, hogy igaz-e? Mert könnyen lehetséges, hogy irigyeik terjesztik róluk ezeket a híreket. De ha igaz, a jóléti állam legmagasabb színvonalára jutva bekövetkezik a céltalanság, akkor ugyan miben reménykedhet az emberiség?

Amit a Nobel-díjak átnyújtását követő banketten hallottam két asztaltársamtól, dr. Sundgren és dr. Ringström orvosoktól, a svédeknek az a bizonyos kollektív spleenje, amire Gábor utalt, nem üres szóbeszéd. De talán nem is spleenről van szó, inkább a dolgok értékelésének, az igazi értékek helyes felmérésének átmeneti egyensúlyzavaráról. Miből ered ez a zavar? Gábor Dénesnél, a filozófushál jobban senki sem határozhatja meg: — Ha mindenki jómódu, akkor senki sem jómódu! — mondotta. A két orvos esete tökéletesen illusztrálta ezt. A családi villa, a két autó, a gondtalan élet nem kárpótolt azért, hogy (a körülbelül huszonnégyezer dollárnak megfelelő) évi száznegyvenezer koronás jövedelemnek közel hetven százalékát elviszi az állam adóba. Az ember groteszk szellemi szerkezete olyan, hogy nem a számára megmaradt harminc százalék nagy vásárlóerejének örül, s mindannak, amit árán megszerezhet magának, de a tőle eladózott

Ira: HALÁSZ PÉTER

Tünődés a diszvaccsorán

1972 Jan. 14 SZABADSÁG

hetven százalékot siratja. Azt, hogy ezzel a magas adóval társadalmi nyugalmat és méltányosságot vásárol és kielégítő életszínvonalat az ország lakosa számára, figyelmen kívül hagyja. Ugy érzi, hogy neki mindez amugyis megvolna, akinek pedig nem, azért miért vásároltatják meg vele ilyen magas áron? Ringström doktor elégedetlensége olyan magas fokot ért el, hogy, mint mondotta, amerikai kivándorlásra gondol. Vendég-előadó volt egy amerikai egyetemen és akkor vetődött fel benne a gondolat, hogy végképpen letelepszik az Egyesült Államokban. Szándéka azon hiusult meg, hogy felesége ellenézte a tervet. Igen rövid időt töltöttem Stockholmban ahhoz, hogy summás megállapításokat engedélyezzek magamnak, de az érzésem mégis az, hogy ha az emberi életből elvész (Sellye professzor kifejezését használva) egyféle stressz, idegfeszültség, az elhasználódást siettető tényező, akkor möhön helyettesíti azt egy másikkal, mintha az ember egyenesen predesztinálva volna arra, hogy eleméssze önmagát. Sundgren és Ringströmöt az zavarja, hogy nemcsak az ő orvosi karrierjüket, biztos kórházi előmenetelüket, föl a professzori pozícióig, mintegy garantálja a jóléti állam, de náluknál kevésbé tehetséges, szorgalmas és lelkiismeretes kartársaik emelkedése ugyanolyan egyenletesnek ígérkezik. Gábor axiomáját tehát így lehet kiegészíteni: — Ha mindenki jómódu, akkor senki sem jómódu, ha mindenki sikeres, akkor senki sem sikeres.

Ezek a tapasztalataim eléggé lehangoltak volna, ha nem éppenséggel a Nobel-díj osztás ceremóniái keretezik. De amit a minden esztendei Nobel-díj prezentáció jelképez Svédország életében, az egyuttal a kivezető utat is jelzi ambíció és hiuság olykor már alig megkülönböztethető egymásba fonódott zürzavarából. — (E kettőt ugyanis sokan összetévesztik, úgy vélik, hogy ambíciók nem jutnak elegendő kifutási lehetőségekhez, holott mindössze hiuságuk az, amely nem nyer kielégülést.)

Van a Nobel-díj ünnepségeknek egy olyan motívuma, amely lapok beszámolóiban alig kap visszhangot és ennek következtében csak kevés ismert, annak ellenére, hogy a legfontosabb és a legjelentősebb körülmény: a Nobel-díj ünnepség szervesen és jelképesen függ össze a svéd diáksággal. A nagy csarnokba, ahol a király átnyújtja a díj dokumentumát és aranyérmét, diákok vezetnek be az új Nobel-díjasokat. Ahogyan azok a terembe lépnek és fölvonulnak az emelvényre, föláll helyéről az első sorban ülő királyi család és velük együtt a terem közönsége. Megszólalnak a harsonák. Az emberi tudást, a szellem eredményét, a magas csucskok felé törekvést festőbb szépséggel nem lehetne köszönteni. Figyeltem az erkélyről a 89 esztendő svéd királyát, amint csaknem vigyázállásban fogadta a négy Nobel-díjast, reájuk függesztve tekintetét. Én csak a svéd király vagyok, fejezte ki a pillanat korreografikája, önök azonban az emberiség nagy reményesei. Tanulni akarunk önöktől és eszményképként mutatni fel ifjúságunk számára!

A díjak átadását követő disz-bankettet elejétől végéig a diákság jelenléte dominálja. A fiukon frakk, s fejükön fehér tányérsapka, s hosszú estélyiruha a diáklányokon s a szőke, gesztenyebarna hajkoronákon ugyancsak a fehér kis tányérsapka ül, bájosan kacér szögben, de azért nagyonis öntudatos méltósággal. A trónörökös és a királyi család tagjai, együtt a Nobel-díjasokkal és a többszáz meghívott vendéggel a Városháza ugynevezett Arany-csarnokában vacsoráznak, az ezernyi diáknak a hatalmas, oszlopos aulában teritnek. A vacsora előtt diák-énekkar

ősi dalokkal köszönti a Nobel-dijasokat. A vacsora után pedig a Nobel-dijasok — s mögöttük a királyi család tagjai és a vendégek — A Városháza aulája fölött körbehúzó széles balkonra vonulnak, a diákok szószóelője ekkor ismét gratulál a Nobel-dijasoknak, valamennyi diák nevében a tanácsukat kéri. Utmutatásukat a jövőre felé. Ekkor — a szertartás rendje szerint — az egyik Nobel-dijas válaszol, röviden összegezve a tudós, az alkotó ember célját és felelősségét. — Ezen az estén Gábor Dénes szolt a Nobel-dijasok nevében. — Az emberi élet, a társadalom minőségének tökéletesítése a nagy cél s a feladat! — mondotta.

Mindez azonban csak a kezdete, jelképes nyitánya a kitüntettetteknek, s a diákság találkozójának. Gábor professzor megmutatta nekem az előtte álló négy nap programját. Előadás a Technológiai Intézetben. Előadás az Orvostudományi egyetem klinikai központján. Előadás a stockholmi Közgazdasági Egyetemen. Előadás az egyetem kémiai fakultásán. Colloquium a Királyi Fizikai Intézetben. Ünnepi fogadás a stockholmi Tudomány-egyetemen. Televízió által közvetített kerekasztal-konferencia az egyetem fizikai, kémiai és orvostudományi tanszékein tanuló diákokkal. Latogatás és előadás a bothenburi Chalmers Technológiai egyetemen, előadás a Lund-i egyetemen. S közben fogadások, sajtóértekezlet, a király által adott diszvacsora a Palotában.

Ez, amit följegyeztem Gábor Dénes programja volt, de a többi Nobel-dijas nem kevésbé szult. A cél az, hogy az egyetemek diáksága találkozzék velük, kérdezzen, választ kapjon, az élet igazi értékeivel ismerkedjék. Röviden, a Nobel-dijas legyen az, akit mintaképül választ

